

Події. Постаті. Ідеї.

Росія протягом століть, проводячи в Україні політику етноциду і русифікації, докладала чимало зусиль, щоб укорінити у свідомості європейського світу стереотипну уяву про нашу країну як російську провінцію, відмічену хіба що етнографічною своєрідністю. І сьогодні факти свідчать, що ці зусилля були далеко не безплідними. У західному суспільстві, попри заяви про схвалення європейського курсу сучасної України, вона і досі трактується (відверто чи приховано) як неспроможна до самостійного державного життя країна.

Значною мірою цьому сприяла й відсутність тривалий час в українській історіографії чіткої державницької концепції власної історії, домінування політико-партійного підходу до взаємин України і Росії, насадження в суспільстві хибної думки про постійну необхідність спільного фронту боротьби за демократизацію Росії та ігнорування в зв'язку з цим власних державницьких позицій.

Щодо цього, важливого суспільного і політичного значення набуває сьогодні висвітлення історії України в контексті загальноєвропейського історичного процесу, конкретний показ позицій як окремих європейських діячів, так і держав у цілому, які протягом усієї історії демонстрували сприйняття України як самодостатнього національного організму, вирішальним вектором якого була європейська цивілізація і повноцінний державно-політичний та культурний розвиток.

Висловлення шанобливого ставлення до таких проявів визнання в європейському світі є сьогодні одним із чинників подолання комплексу меншовартості, який прищеплювався українцям її агре-

сивними сусідами. Особливої уваги потребують ті етапи історії, коли українське суспільство виявляло свою внутрішню консолідацію і утверджувало свій позитивний імідж креативного державного організму в Європі.

Розділ 1. Анна Ярославна і Капетинги

Один із перших Капетингів — Генріх I, завдяки шлюбу з Анною Ярославною і встановленим зв'язкам з Руссю-Україною досяг піднесення міжнародного становища Франції і зміцнив престиж уній королівської влади. З діяльністю французької королеви українського походження пов'язане поширення в Європі високих культурних цінностей. Про це свідчить, зокрема, так зване «Реймське Євангеліє», написане кирилицею, на якому протягом століть присягали французькі королі під час коронації.

Широкі династичні зв'язки Ярослава Мудрого та його спадкоємців дали підстави вважати київського володаря «тестем» Європи і сприяли поширенню уяви про Україну-Русь як могутню державу з центром у Києві й утвердженню за нею королівської номінації.

Цілком можливо, що Анна, яка була носієм київської традиції толерантних взаємин між церквою та державою, сприяла утвердженню приязні між папським престолом і королівською династією, які протримались аж до 1296 р.

Розділ 2. Литовські володарі. Олельковичі

Від середини XIII ст. притягальною силою для України-Русі, яка намагалася протистояти ординському пануванню, стала Литовська держава, яка почала відігравати дедалі більшу

воєнно-політичну роль у Центрально-Східній Європі. До початку XIV ст. литовські князі посіли низку престолів сусідніх «руських» князівств. Інтегруючись із місцевою елітою, вони швидко засвоювали мову, релігію й культуру своїх підданих і переймалися їх державними інтересами не меншою мірою, ніж Рюриковичі.

Увійшовши до складу Великого князівства Литовського, Україна зайняла практично рівноправне політичне становище з його литовським етнічним компонентом. Вільно, яке Гедимін зробив своєю столицею, стало політичним центром не лише Литви, а й Русі Південної та Західної. Ці регіони після падіння Галицько-Волинської держави знайшли собі новий воєнно-політичний осередок, у якому власне етнічні литовські землі займали лише одну десяту частину.

Литовські князі залишали фактично недоторканим соціально-політичний лад зайнятих білоруських і українських земель, які зміцнили Литву своїми військовими формуваннями, високою культурою, розвинутою економікою, вмінням будувати і захищати фортеці тощо.

Завдяки зусиллям Гедиміна та Ольгерда була започаткована могутня Литовська держава, яка продовжила старокіївську державницьку традицію і водночас акцентувала західноєвропейську культуру. Подібна ситуація розвінчує хибну тезу про те, що українська державність припинила своє існування з падінням Галицько-Волинського князівства. Нова державно-політична система ще тривалий час забезпечувала вільний політичний і національно-культурний розвиток народів, що увійшли до її складу, у тому числі й українців.

Воєнно-політичні події XIV ст. в Україні свідчили про поглиблення європейського характеру її розвитку, зумовлене посиленням

контактів з іншими країнами Європи. Особливо інтенсивними стають зв'язки України з Німеччиною, Угорщиною, Чехією, Орденом і, безперечно, з Польщею, яка захоплює частину українських земель. До цього слід додати країни та міста Надбалтії й особливо Литву, з якою Україна утворює єдиний політичний організм на два століття. В той час, як сусідня Московська держава в своєму політичному розвитку переймалася візантійською теократичною системою у поєднанні з орієнтальним деспотизмом Золотої Орди, Україна у складі Великого князівства Литовського активно акцептує західні моделі та принципи суспільно-політичного життя.

Отже, утвердження влади Гедиміновичів в Україні, яке, до того ж, супроводжувалося культурною асиміляцією литовської знаті, тривалий час не перешкоджало державно-політичному буттю українського народу. Останнє цілком вписувалося в політичний контекст Європи, де значна кількість держав на той час ще базувалася на династичних та універсалістичних принципах.

Після проголошення Казимира великим князем литовським Київську землю було надано князеві Олександру (Олельку) Володимировичу — синові Володимира Ольгердовича, і тим відновлено Київське удільне князівство. Олелько Володимирович (одружений з дочкою московського князя Василія I і Софії Вітовтовни) — один із найвидатніших представників княжої еліти України. У період протиборства Свидригайла і Сигізмунда Кейстutowича він був серед небагатьох українських сеньйорів, які підтримували останнього.

Князювання Олелька та його сина Семена становить певний цілісний період, що характеризується виразними спробами відновлення української державності.